

ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਖੇਪ

ਦਸੰਬਰ 2014

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਖੇਪ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ (GoP) ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਖੇਤਰ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੂੰਜੀ (ਲਗਭਗ ਸਾਲਾਨਾ ਯੂ.ਐਸ. \$ 50 ਤੋਂ 55 ਮਿਲੀਅਨ ਜਾਂ ਕੁੱਲ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ 2.5%) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰਜੀਹ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨ.ਆਰ.ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਪੀ., ਪੂਰਨ ਸਵਛਤਾ ਅਭਿਆਨ ਅਤੇ ਐਨ.ਬੀ.ਏ. ਹੁਣ ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਅਭਿਆਨ (SBM) ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 83% ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਨਤਕ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਰਾਹੀਂ ਬੇਸਿਕ ਸਰਵੀਸ ਲੈਵਲ 40 ਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤਿ ਜੀਅ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ 15% ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਪਡ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਸਰਵਿਸ ਲੈਵਲ 40 ਲਿਟਰ ਪ੍ਰਤਿ ਜੀਅ ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 1-2% ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਗਭਗ 35% ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲੋਰਾਇਡ, ਸੇਲੀਨਿਟੀ, ਆਇਰਨ, ਭਾਰੀ ਧਾਤਾਂ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜਾਂ ਯੂਰੇਨੀਯਮ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ। ਲਗਭਗ 75% ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਟ੍ਰੀਨਾਂ ਹਨ ਅਤੇ 90% ਘਰਾਂ ਦੇ ਮੇਮਬਰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। 95% ਹੋਬੀਟੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਡ੍ਰੇਨੇਜ ਦੀ ਸੁਵੀਧਾ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਸੀਵਰੇਜ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਇਲਟ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 98 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਏ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਸਿਮਿਤ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੰਸਥਾ, ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਜਾਂ ਲੰਬੇ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਥੀਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਚਾਲਣ ਅਤੇ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਦੀ ਉੱਚੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਘੱਟ ਵਸੂਲੀ ਕਾਰਨ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਟੇ ਵੱਜੋਂ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਾਸਨ ਸਦਕਾ ਇੱਕ ਕਦਮ ਚੁਕਿਆ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਏ ਨੂੰ ਮੁਢਲੀ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ, ਯੋਜਨਾ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਣ ਤੇ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੈਕਟਰ ਵਾਇਡ ਅਪਰੋਚ ਅਪਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ।

ਹੁਣ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਉਪਲਬਧਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੇਵਾ ਪੇਮਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣ ਅਤੇ ਕਵਰੇਜ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦੂਜੇ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜਿਸਦੀ ਅਨੁਮਾਨਤ ਲਾਗਤ 2200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਵੈ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਧੀ ਨ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਮੰਗ ਅਧਾਰਤ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼

ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣਗੇ:

- ਜਲ ਸਪਲਾਈ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ , ਸਤਹ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਆਦਿ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ।

- ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਖਤਰੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
- ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੋਡ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਭਾਵਿੱਤ ਸਕੀਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਸਾਧਾਰਣ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦੇ ਜੋ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਸਕੋਪ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ ਪਰ ਸੈਕਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨਾ।
- ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕਰਨਾ ਸਮੇਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਮੋਨਿਟਰਿੰਗ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੋਡਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਮ ਅਤੇ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ।
- ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਸਮੇਤ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰਫਾਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿੱਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਟਿਕਾਓ ਸੋਮੇਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਵੱਛਤਾ ਲਾਭ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ/ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

ਮੈਸ: ਮੌਟ ਮੈਕਡਾਨਲਡ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਸਟੱਡੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਮੰਤਵ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸੈਕਟਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਬਹੁ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਟਰ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਹੋਣ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਸਮੇਤ ਸੀਵੇਜ਼ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਧੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿੱਤ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਲਈ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਖ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਕਾਰਨਾ ਬਾਰ ਸਾਫ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੋਡ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਡਿਜ਼ਾਈਨ, ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਣ ਅਤੇ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਦੌਰਾਨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿੱਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ/ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰਫਾਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿੱਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਟਿਕਾਓ ਸੋਮੇਂ ਅਤੇ ਸਵੱਛਤਾ ਲਾਭ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇਗਾ।

ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਪੰਜਾਬ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਉਸਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿੱਤ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਲ 2006 ਵਿੱਚ ਮੈਸ: ਫੀਡਬੈਕ ਵੈਂਚਰ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਸੈਕਟਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ (SEA) ਸਮੇਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਭਯਤਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ (ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ) ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਵੱਛਤਾ ਹਨ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸਾਲ 2010 ਵਿੱਚ ਮੈਸ: ਕੰਸਲਟਿੰਗ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਇੰਡੀਆ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਿਡ (CES) ਨੂੰ ਐਸ.ਪੀ.ਐਮ.ਸੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ

ਵਿਚ ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਤ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੋਡ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਕਰੀਨਿੰਗ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਰਨੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ:

ਪੰਜਾਬ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਸੈਕਟਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ (SEA) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਤੰਬਰ 2006 ਵਿਚ ਫੀਡਬੈਕ ਟਰਨਕੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਸੀ। ਸਾਲ 2010 ਵਿੱਚ, ਮੈਸ: ਕੰਨਸਲਟਿੰਗ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮੇਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨਮੂਨੇ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼, ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਆਦਿ ਨਾਲ ਆਧੁਨਿਕ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੀਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਟਿਕਾਉ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਨ ਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਵਿਚ ਮੰਗ ਅਧਾਰਤ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਨਾ ਅਤੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਸਮੁਦਾਏ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਭਾਈਚਾਰ/ ਯੋਜਨਾਕਾਰ/ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਸੀਮਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਂ ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਰਹਿੰਦ ਦ ਸਹੀ ਨਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਉ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ/ ਯੋਜਨਾਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੀਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਦਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਸਕੀਮ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਪੜਾਅ ਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੌਰਾਨ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਨੀਤੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਾਜ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨੀਤੀ (2014), ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਨਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਵਛੰਤਾ ਸਮੇਤ ਨਿਜੀ ਸਫਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਥਾਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਜਲ ਨੀਤੀ, ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਟਿਕਾਉ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉੱਚ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਤੇ 4.01 ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਨੀਤੀ (OP) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਹੱਲ ਕਰੇਗਾ। ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਇ 2 ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਐਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸੇਫਗਾਰਡ ਨੀਤੀਆਂ

ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਸੇਫਗਾਰਡ ਗਾਰਡ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦੀ ਹੈ :

ਨੀਤੀ	ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ
ਓ. ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. 4.01 ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ	<p>ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ।</p> <p>ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।</p>
ਓ. ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. 4.04 ਕੁਦਰਤੀ ਹੈਬਿਟੈਟਸ	<p>ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।</p> <p>ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈਬਿਟੈਟਸ ਨਾ ਹੀ ਡੀਗਰੇਡ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਦਲੇਗਾ।</p>
ਓ. ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. – ਕੀੜੇ ਮਕੋੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ	<p>ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ਵੈਕਟਰ ਕੰਟਰੋਲ ਉਪਾਅ ਜ਼ੋਰ ਚੁਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਓ. ਪੀ. 4.09 ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਣੀ 1a , 1b ਅਤੇ 2 ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਵੇਗੀ।
ਓ. ਪੀ. 4.10 / ਬੀ.ਪੀ. 4.10 – ਕਬੀਲੇ ਲੋਕ	<p>ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।</p> <p>ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕੋਈ ਕਬੀਲੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।</p>
ਓ. ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. – 4.36 ਜੰਗਲਾਤ	<p>ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਲਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਸਕੀਮਾਂ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੰਗਲਾਤ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਲੀਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। <ul style="list-style-type: none"> ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈਬਿਟੈਟਸ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ ਨਾਕਿ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ। ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਬਦਲਾਵ ਆਇਆ। ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਖੇਤਰ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜੀਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜੰਗਲ ਮੁਦਿਆਂ ਅਤੇ ਹੱਕ ਲਈ ਮਾਨਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। <p>ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰੇਗਾ; ਫਿਰ ਕੁਝ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਟੈਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਖਿਰ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਟੈਪ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੱਦੀ ਨੂੰ ਡਰੇਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਨਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈਬਿਟੈਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।</p>
ਓ. ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. 7.50 – ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ	<ul style="list-style-type: none"> ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਜਲ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੇ, ਖਾੜੀ, ਸਟ੍ਰੇਟ ਜਾਂ ਚੈਨਲ ਨਾਲ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੈਮਾਂ, ਸਿੰਚਾਈ, ਹੜ ਕੰਟਰੋਲ, ਨੇਵੀਗੇਸ਼ਨ, ਪਾਣੀ, ਸੀਵਰੇਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨੋਟਿਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਐਗਰੀਮੈਂਟ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਕਸ਼ੇ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸਰਵੇਖਣ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।
ਬੀ.ਪੀ. 17.5 – ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ	<p>ਲਾਗੂ ਹੈ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਓ.ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. 4.01 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ, ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਡਰਾਫਟ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਤਕ ਥਾਂਵਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਐਨ.ਜੀ.ਓ. ਨੂੰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਏਗਾ।

ਓ. ਪੀ./ ਬੀ.ਪੀ. 7.50 ਦੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਆਧਾਰ

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਵਾਟਰ ਨੂੰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਬਹੁ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀਆਂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਸੇ ਸਿੰਧ, ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਚਨਾਬ ਮੁੱਖ ਦਰਿਆ ਹਨ। ਸਿੰਧ ਸੰਧੀ (1960) ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਬੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੇਰੋਕ ਟੋਕ ਵਰਤਣ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੇਰੋਕ ਟੋਕ ਵਰਤਣ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਡਿਸਚਾਰਜ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯਮਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੋਨਿਟਰ ਕਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਤੋਂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਭਵਤਾ ਅਧਿਐਨ ਕਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਹੇਠ, ਕੇਵਲ ਪੂਰਬੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨਹਿਰੀ ਨੈਟਵਰਕ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੋਮੇ ਵੱਲੋਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੂਰਬੀ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਬਣੇ ਡੈਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਤਲੁਜ, ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਰਾਵੀ)। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਸੀਵਰ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਸੀਵੇਜ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸੀਵੇਜ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟ੍ਰੀਟ ਕਿੱਤਾ ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਕੁਦਰਤੀ ਡਰੇਨਾਂ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੁਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿੰਧ ਸੰਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣਗੇ ਅਤੇ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਸੀਵੇਜ ਅਤੇ ਉਧਯੋਗਿਕ ਵੇਸਟ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਟ੍ਰੀਟ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਕਦਮ ਚੁਕਣਗੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪੱਛਮੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀਵੇਜ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਟ੍ਰੀਟ ਕਿੱਤਾ ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਸਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਸਰ ਪਵੇ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਬੋਰਵੈਲਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਕਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਨੇ 100% ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਸ਼ਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੱਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਫੋਕਸ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿੱਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ- ਕੜੀ

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਉਪ-ਭਾਗ	ਭਾਗ	ਸਤਿਬੀ	ਸਮਰਥਾ ਵਧਾਉਣਾ	ਬੱਲਕ ਸਿਸਟਮ ਲਗਾਉਣਾ	ਡਿਸਟ੍ਰਿਬਿਊਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਲਗਾਉਣਾ	ਛੋਟੀ ਮੁਰੰਮਤਾਂ	ਘਰ ਦਾ ਕੁਨੇਕਸ਼ਨ	12 ਘੰਟੇ ਦੀ ਸਪਲਾਈ	ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੀਟਰ	ਟੈਰਿਫ
ਮੌਜੂਦਾ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਆਗੂਮੈਂਟ/ਮੁੜਵਸੇਬਾ	1ਏ	ਪੀ.ਸੀ.	70 ਐਲ.ਪੀ. ਸੀ.ਡੀ.	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ
ਘਰ ਦੇ ਕੁਨੇਕਸ਼ਨ ਮੁਹਈਆ ਕਰਨਾ	2ਏ	ਐਫ.ਸੀ.	X	X	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ
ਸੰਚਾਲਣ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ	2 ਸੀ	ਐਫ.ਸੀ.	X	X	X	X	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ
ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ- ਢੁੱਕਵਾਂ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਸਿਸਟਮ	3ਬੀi	ਐਫ.ਸੀ.	X	ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ	X	X	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ	ਹੈ
ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕੀਮਾਂ	3 ਬੀii	ਐਫ.ਸੀ.	ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ- ਜਿਲ੍ਹੇਵਾਰ ਸਿਸਟਮ							

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਪ-ਭਾਗ, ਆਗੂਮੈਂਟ/ਮੁੜਵਸੇਬਾ (1ਏ), ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਮੌਜੂਦਾ ਸਕੀਮਾਂ; ਅਧੁਰਿਆਂ ਸਕੀਮਾਂ (ਪੀ.ਸੀ.); ਹੋਰ ਦੂਜੀਆਂ ਪੂਰੀ ਸਕੀਮਾਂ (ਐਫ.ਸੀ.)). ਇਸ ਭਾਗ ਅਧਿਨ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਬੋਰਵੈਲ ਬਦਲਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਬੋਰਵੈਲ ਲਗਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਨਵਾਂ ਬੋਰਵੈਲ ਐਨ.ਸੀ. ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਸਾਰਨੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਹੇਠ ਸੇਵਾ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੀਟਰ ਦੇ ਨਾਲ 12 ਘੰਟੇ ਪਾਣੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ।

ਉਪ-ਭਾਗ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ (3 ਬੀiii) ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਤੋਂ ਮੁਹਿੰਦਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕੀ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੂਸ਼ੀਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫੀ ਘਟੇਗੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਲਈ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘਟੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾਲ ਗੁਆਂਡੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੰਧ-ਸੰਧੀ ਤਿੰਨ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਜੋ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਗਦੇ ਹਨ ਉਪਰ ਪੁਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕਾਰਨ ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਪਾਕੀਸਤਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਛੱਮੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਅਤੇ ਮਿਕਦਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੇਫਗਾਰਡ ਨੀਤੀ ਤੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬੇਸਲਾਈਨ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਰੋਤ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਡਾਟਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਤੇ 6 ਚੁਣੇ ਨਮੂਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭੌਤਿਕ, ਜ਼ਮੀਨ ਵਰਤਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਰੁਤਬਾ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾ ਨੂੰ ਅਧਿਆਏ 3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੀ ਅਧਿਆਏ ਵਿੱਚ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

- ਭੌਤਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ (ਸਥਿਤੀ, ਤਾਪਮਾਨ, ਵਰਖਾ)
- ਡਰੇਨੇਜ ਪੈਟਰਨ (ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ)
- ਹਾਈਡਰਾਲੋਜੀ (ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ, ਜਮੀਨੀ ਪਾਣੀ, ਸੇਮ)
- ਆਫਤ (ਹੜ੍ਹ, ਸੋਕੇ, ਭੂਚਾਲ)
- ਜਨ- ਹਾਲਾਤ ਸਥਿਤੀ
- ਜ਼ਮੀਨ ਵਰਤਣ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪਤਨ
- ਜੰਗਲਾਤ

ਬੇਸਲਾਈਨ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਥਿਤੀ

ਜਲ ਸਪਲਾਈ:

ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ-

- ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਪੰਜ (5) ਅਤੇ ਆਬ (ਪਾਣੀ) ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 1947 ਤੱਕ ਸਿੰਧ ਬੇਸਿਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਪੂਰਬੀ ਦਰਿਆ ਅਰਥਾਤ ਸਤਲੁੱਜ, ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰਹੀ ਗਏ।

- ਸਤਲੁੱਜ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਨਹਿਰਾਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਹਾਈਡਲ ਚੈਨਲ ਅਤੇ ਭਾਖੜਾ ਮੁੱਖ ਲਾਈਨ ਹਨ। ਭਾਖੜਾ ਮੇਨ ਲਾਇਲ ਨਰਵਾਣਾ ਸ਼ਾਖਾ ਅਤੇ ਭਾਖੜਾ ਮੁੱਖ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਰੋਪੜ ਹੈਂਡ ਵਰਕਸ ਵਿਖੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਨਹਿਰਾਂ, ਸਰਹਿੰਦ ਨਹਿਰ ਅਤੇ ਬਿਸਤ ਦੁਆਬ ਨਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਹਰੀਕੇ ਹੈਂਡ ਵਰਕਸ ਤੇ ਸਤਲੁੱਜ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਫੀਡਰ ਨਹਿਰ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਫੀਡਰ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਹੁੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ ਹੈਂਡ ਵਰਕਸ ਤੋਂ ਬੀਕਾਨੇਰ ਨਹਿਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।
- ਸ਼ਾਹ ਨਹਿਰ ਜਾਂ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਹਾਈਡਲ ਚੈਨਲ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਉਪਰ ਸ਼ਾਹ ਨਹਿਰ ਬੈਰਾਜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।
- ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਉਪਰ ਮਾਧੋਪੁਰ ਹੈਂਡ ਵਰਕਸ ਤੋਂ ਅੱਪਰ ਬਾਰੀ ਦੁਆਬ ਨਹਿਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।
- ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸੂਹਿਆ ਸਮੇਤ ਛੋਟੇ ਸੂਹਿਆ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਲਗਭਗ 14500 ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ-

- ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਜਲ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 22.53 ਬੀ.ਸੀ.ਐਮ. ਪਾਣੀ ਕਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੈੱਟ ਸਾਲਾਨਾ ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ 20.32 ਬੀ.ਸੀ.ਐਮ. ਹੈ। ਸਾਲਾਨਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਡਰਾਫਟ 34.88 ਬੀ.ਸੀ.ਐਮ. ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ 172% (ਪਾਣੀ ਕਢਣ ਤੇ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਹੈ।
- ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ , 138 ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 110 ਬਲਾਕਾਂ ਨੂੰ 'ਐਵਰ ਐਕਸ ਪਲਾਇਟਿਡ', 4 ਨਾਜ਼ੁਕ, 2 ਅਰਧ ਨਾਜ਼ੁਕ, 22 ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਜ਼ਿਲੇਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (ਸਾਲਾਨਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕਢਣ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ) ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਚ 69% ਤੋਂ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ 283% ਤੱਕ ਵੇਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤ੍ਰੁਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ-

- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ (CPCB) ਮਨੋਨੀਤ ਵਧੀਆ ਵਰਤਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਾਣੀ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਵਰਤ ਜੋ ਕਿ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨੂੰ ਮਨੋਨੀਤ ਵਧੀਆ ਵਰਤਣ ਯੋਗ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਦ ਸਤ੍ਰੁਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾੜਾ ਵਿਖੇ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਾਫੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਕੇਰੀਆਂ ਨੇੜੇ ਵਿਗੜਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸੀਵੇਜ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵੇਸਟ ਪਾਣੀ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕੰਮਲੈਕਸ ਦਾ ਸੀਵੇਜ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਸਤਲੁੱਜ ਦਰਿਆ ਦੀ ਸਤ੍ਰੁਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭੌਤਿਕ - ਰਸਾਇਣਕ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਥਾਮ ਬੋਰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਓ.ਡੀ. (BOD) ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਕੋਲੀਫੋਰਮ (Coliform) ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ, ਬੁੱਢੇ ਨਾਲੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਗੜਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਸਤ੍ਰੁਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ, ਵਿੱਚ ਮਾਧੋਪੁਰ ਹੈਂਡ ਵਰਕਸ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੀ ਨਮੂਨਾ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤਿਜੇ ਦਾ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮਨੋਨੀਤ ਵਧੀਆ ਵਰਤਣ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਏ' (ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਰ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬਾਅਦ) ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
- ਸਤਲੁੱਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਸਤ੍ਰੁਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਡੀ' ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਓ.ਡੀ. (BOD) ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਛਤਬੀੜ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਤਕ ਸਰਦੂਲਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰਣੀ 1.1 : ਮਨੋਨੀਤ ਵਧੀਆ ਵਰਤਾਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਮਾਪਦੰਡ- ਸ਼੍ਰੇਣੀ

ਮਨੋਨੀਤ ਵਧੀਆ ਵਰਤਾਂ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਮਾਪਦੰਡ
ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਰਵਾਇਤੀ ਇਲਾਜ ਦੇ ਬਿਨਾ ਪਰ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ	ਏ	<ul style="list-style-type: none"> ਕੁੱਲ ਕੋਲੀਫੋਰਮਜ਼ ਐਮ.ਪੀ.ਐਨ./100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ, 50 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਮਨੋਨੀਤ ਵਧੀਆ ਵਰਤ	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਮਾਪਦੰਡ
ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ		<ul style="list-style-type: none"> ਪੀ.ਐਚ. 6.5 ਅਤੇ 8.5 ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੁਲੀ ਆਕਸੀਜਨ 6 ਐਮ.ਜੀ./ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਇਓਕੈਮੀਕਲ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਮੰਗ 5 ਦਿਨ 20°C ਤੇ 2 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ/ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਬਾਹਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ (ਸੰਗਠਿਤ)	ਬੀ	<ul style="list-style-type: none"> ਕੁੱਲ ਕੋਲੀਫੋਰਮਜ਼ ਐਮ.ਪੀ.ਐਨ./100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ, 500 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪੀ.ਐਚ. 6.5 ਅਤੇ 8.5 ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੁਲੀ ਆਕਸੀਜਨ 5 ਐਮ.ਜੀ./ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਇਓਕੈਮੀਕਲ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਮੰਗ 5 ਦਿਨ 20°C ਤੇ 3 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ/ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਰਵਾਇਤੀ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ	ਸੀ	<ul style="list-style-type: none"> ਕੁੱਲ ਕੋਲੀਫੋਰਮਜ਼ ਐਮ.ਪੀ.ਐਨ./100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ, 5000 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪੀ.ਐਚ. 6.0 ਅਤੇ 9.0 ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੁਲੀ ਆਕਸੀਜਨ 4 ਐਮ.ਜੀ./ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਇਓਕੈਮੀਕਲ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਮੰਗ 5 ਦਿਨ 20°C ਤੇ 3 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ/ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਮਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ	ਡੀ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੀ.ਐਚ. 6.5 ਅਤੇ 8.5 ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਘੁਲੀ ਆਕਸੀਜਨ 4 ਐਮ.ਜੀ./ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਇਓਕੈਮੀਕਲ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਮੰਗ 5 ਦਿਨ 20°C ਤੇ 2 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ/ ਲੀਟਰ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਸਿੰਚਾਈ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਠੰਡਾ, ਰਹਿੰਦ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਕੰਟਰੋਲ	ਈ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੀ.ਐਚ. 6.5 ਅਤੇ 8.5 ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਚਾਲਕਤਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ 25 C ਮਾਈਕਰੋ mhos/ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ- ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 2250 ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋਡੀਅਮ ਸੋਖਣ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 26 ਬੋਰਨ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 2 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ/ ਲੀਟਰ
	ਈ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ	ਏ, ਬੀ, ਸੀ, ਡੀ ਅਤੇ ਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।

ਸੋਰਸ : ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ

ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ-

ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੈਬਸਾਇਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ 01.04.2014 ਸਾਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

- ਆਇਰਨ - ਅੰਮਿਤਸਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਰੂਪਨਗਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ।
- ਫਲੋਰਾਈਡ - ਪਟਿਆਲਾ, ਫਤਿਹਗੜ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ।
- ਆਰਸੈਨਿਕ - ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਰਸੈਨਿਕ ਨਾਲ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ।
- ਯੂਰੇਨੀਅਮ - ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਮੋਗਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹਨ।
- ਨਾਈਟ੍ਰੇਟ - ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਫਤਿਹਗੜ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਹਨ।
- ਐਲੂਮਿਨਿਅਮ - ਰੂਪਨਗਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮੋਗਾ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਐਲੂਮਿਨਿਅਮ ਨਾਲ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕਾਫੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ।
- ਸਿੱਕਾ - ਪਟਿਆਲਾ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ।
- ਸਲੇਨਿਯਮ - ਜਲੰਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ।

ਮੌਜੂਦਾ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ :

- ਮੌਜੂਦਾ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਤਿਨ ਸੋਮੇ ਹਨ - ਟਿਊਬ ਵੈਲ, ਨਹਿਰ ਅਤੇ ਹੈਂਡ ਪੰਪ।

- 9,302 ਕੁੱਲ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ 6,807 ਟਿਊਬਵੈਲ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ; 1,659 ਸਕੀਮਾਂ ਭਾਰਤ ਮਾਰਕ- II ਹੈਂਡ ਪੰਪ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 836 ਸਕੀਮਾਂ ਨਹਿਰੀ ਸੋਮੇ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ।
- ਟਿਊਬਵੈਲ ਸੋਮੇ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲੋਰੀਨੇਸ਼ਨ ਯੂਨਿਟ/ ਸਿਲਵਰ ਆਇਓਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਰੋਗਾਣੂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਪਾਂਗ ਮੇਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਲੋਰੀਨੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਓਵਰਹੈੱਡ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਪੰਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨੈੱਟਵਰਕ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤੋਂਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਨਹਿਰ ਅਧਾਰਿਤ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਫਿਲਟਰ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਲੋਰੀਨੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਰੋਗਾਣੂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਦੇ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਓਵਰ ਹੈੱਡ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਪੰਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨੈੱਟਵਰਕ ਰਾਹੀਂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੋਗ :

- ਸਾਲ 2008 ਤੋਂ 2013 ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 1,58,437 ਅਤੇ 88,918 ਤੀਬਰ ਦਸਤ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ।
- ਜਲਧਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬੁਖਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 31,477, 21,621 ਅਤੇ 20,472 ਕੇਸ ਹੋਏ ਹਨ।
- ਲੁਧਿਆਣਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈਪੇਟਾਈਟਸ ਏ ਅਤੇ ਈ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 1577, 902 ਅਤੇ 890 ਕੇਸ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ

ਟੋਇਲਟ ਉਸਾਰੀ :

- ਮੋਗਾ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਉਹ ਜ਼ਿਲਾਂ ਜਿਥੇ 90% ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟੋਇਲਟ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਜਲੰਧਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਇਹ 80% ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ।
- ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿਰਫ 50% ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟੋਇਲਟ ਹਨ।
- ਜਿਥੇ ਤੱਕ ਬੀ.ਪੀ.ਐਲ. ਘਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 50% ਤੋਂ ਘੱਟ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟੋਇਲਟ ਹਨ।
- ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਬਰਨਾਲਾ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਹੋਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਏ.ਪੀ.ਐਲ. 60% ਤੋਂ 70% ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਟੋਇਲਟ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਤ ਆਈ.ਈ.ਸੀ. ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਟੋਇਲਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
- ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਗਣਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਟੋਇਲਟ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।
- ਬਰਨਾਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮਾਨਸਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੈਨੀਟ੍ਰੀ ਦੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ:

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਵੰਬਰ 2014 ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ 18 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ 97 ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਧੀਨ ਹਨ ਜਾਂ ਕਮੀਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ।

97 ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, 82 ਸਕੀਮਾਂ ਕਮੀਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ 15 ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਸੀਵਰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਲੋਕੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ।

ਰਹਿੰਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ:

- ਸਾਫ਼ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਅਸਰਦਾਰ ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਨਾਲ- ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ, ਬਾਇਓ-ਡਿਗ੍ਰੇਡੇਬਲ ਅਤੇ ਨਾਨ- ਬਾਇਓਡਿਗ੍ਰੇਡੇਬਲ ਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
- ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ਼ 87 ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਰਹਿੰਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੋਕੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਰੂਪਨਗਰ, ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਫੀਲਡ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ

6 ਜਿਲਿਆਂ ਦੇ (ਐਸ.ਏ.ਐਸ. ਨਗਰ, ਸੰਗਰੂਰ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੋਗਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਕੱਲ 6 ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਫੈਲਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਤਰੀ ਦੌਰੇ ਲਈ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਖੇਤਰੀ ਦੌਰੇ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ, ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਇਕਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੈਂਕੜੀ ਡਾਟੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਖੇਤਰੀ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬਧਤ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ਮੁੱਖ ਪਰੀਣਾਮ

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ:

- ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ 365 ਦਿਨ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਹਿਰ ਬੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਆਦਾ ਟਰਬਿਡਿਟੀ ਕਾਰਨ ਸਲੋ ਸੈਂਡ ਫਿਲਟਰ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਉਪਚਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ।
- ਪੰਪਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਣ: ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਕੱਟ।
- ਆਰ.ਓ. ਪਲਾਟਾਂ ਤੋਂ ਵੇਸਟ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਰਖਿਅਤ ਨਿਕਾਸੀ।
- ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਚਾਲਣ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰੱਖਾਵ (O&M) ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਯਨਿਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਹੀ ਇੱਕ ਸੁਰਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸਖਿਰਤਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਸੰਚਾਲਣ ਅਤੇ ਰੱਖ ਰੱਖਾਵ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ।
- ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਬਮਰਸੀਬਲ ਪੰਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਓਵਰ ਡਰਾਫਟ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ਟੱਲੂ ਪੰਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਰ ਉਪਭੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ:

- ਜਿੱਥੇ ਸੀਵਰ ਸਕੀਮਾਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਲੋਕ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਗਤ।
- ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੈਦੇ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਪੈਦਿਆਂ ਲਈ ਜਗਾਂ ਦੀ ਘਾਟ।
- ਠੋਸ ਅਤੇ ਤਰਲ ਰਹਿੰਦ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਕਾਸੀ ਨਾ ਹੋਣਾ।

ਵਾਤਾਵਰਨ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਦਰਸਾਏ ਸੈਕਟਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ:

ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ/ ਮਾਤਰਾ

ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦਿਹਾਤੀ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੱਢਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮੰਗ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੇ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੋਮੇ ਦੁਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਸਥਾਨਕ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ, ਝਰਨੇ, ਨਦੀਆਂ ਜਾਂ ਝੀਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਂਵੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵਰਤਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਫੇਰ ਵੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ (ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤਹ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾਂ ਪਾਣੀ)

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਹਿਰੀ ਨੈੱਟਵਰਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਜਾਂ ਮਿਉਨੀਸੀਪਲ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਨ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਹੀ ਨਹਿਰੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਹਾਅ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਜੂਰੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਘੋਲਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਖਾਰਾਪਨ ਅਤੇ ਫਲੋਰਾਇਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਜਾਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵੇਸਟ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਚਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੈਕਟੀਰਿਓਲੋਜਿਕਲ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਲੀਕੇਜ਼

ਪਾਣੀ ਅਕਸਰ ਲੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਪਾਈਪ, ਜੜਾਂ, ਵਾਲਵਾਂ ਅਤੇ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਮਾੜੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਮਾੜੀ ਕਾਰੀਗਰੀ, ਜੰਗ, ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਾਂ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਘੱਟ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੀਕੇਜ਼ ਵੇਖੀ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਵੀ। ਅਦਿੱਖ ਲੀਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਪਾਈਪਲਾਈਨ ਦੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਅੱਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੀਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਪਾਈਪਲਾਈਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਘਾਟ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲੀਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੜਕ/ਗਲੀ/ਭੁੰਘੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਡਿਸਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ

ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰੋਗਾਣੂ ਮੁਕਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿਆਪੀ ਕਲੋਰੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਿਸਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਵੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਓਜ਼ਨ, ਲਾਇਟ ਦੀ ਪਰਾ- ਬੈਂਗਣੀ ਕਿਰਨਾਂ, ਕਲੋਰੀਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ, ਸਿਲਵਰ ਆਇਓਨਾਈਜੇਸ਼ਨ ਆਦਿ। ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਓਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਰੋਗਾਣੂ ਮੁਕਤ ਰੈਜ਼ੀਡਿਊਅਲ ਕਲੋਰੀਨ ਰੱਖ ਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ :

ਘਰੇਲੂ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਚੋਣ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ 25% ਦਿਹਾਤੀ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ 75 % ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਹੈ, ਲਗਭਗ 94% ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟਾਇਲਟ ਹੈ, 4% ਘਰ ਟਾਇਲਟ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 2% ਘਰ ਜਨਤਕ ਟਾਇਲਟ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ

ਘਰ ਦਾ ਗੰਦਾ ਪਾਣੀ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵੱਲ ਵਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਵਰ ਜਾਂ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੀਟਾਣੂ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਵੇਸਟਵਾਟਰ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਹਲਕੀ ਗਰੀਸ ਤੇ ਚਰਬੀ ਉੱਪਰ ਤੈਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਲ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਸਾਈਟ ਚੋਣ

ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਦੇ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਲਈ ਸਾਈਟ ਦੀ ਚੋਣ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਵਿਕਾਸ ਪੈਟਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਸੀਮਾ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਸਾਈਟ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਮੁਦਾਏ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਟ੍ਰੀਟ ਕੀਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ

ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੇ ਟ੍ਰੀਟ ਕੀਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨੇੜੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਫ਼ਰਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਡੀੰਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਸੀਵੇਜ ਲਿਫਟ ਪੰਪ ਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਸੀਵੇਜ ਪੰਪਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੀਵੇਜ ਪੰਪ ਨੂੰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਪ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰਾਅ ਸੀਵੇਜ ਨੂੰ ਸੀਵੇਜ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਜਾਂ ਸ਼ੁਧ ਕੀਤੇ ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੋਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲਿਫਟ ਪੰਪ ਦਾ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਫੇਲ ਹੋਣਾ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਂਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਸਥਾਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਥਾਗਤ ਮਾਡਲ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੰਗ ਅਧਾਰਿਤ ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮਾਡਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਹੇਠ ਅਸੂਸਾਰ ਹੈ:

ਪਿੰਡ ਪੱਧਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ (GPWSC)

ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਕਮੇਟੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਯੋਜਨਾ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ, ਸੰਚਾਲਣ, ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹਵੇਗੀ।

ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਪੱਧਰ

ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ; ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ; ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ।

ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ

ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੈਨੇਜਰ/ਮਾਹਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਜਾਚਣ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਜੋਨ ਪੱਧਰ

ਜੋਨ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਜਾਚਣ, ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੈਨੇਜਰ/ਮਾਹਰ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਹਲਕਾ ਅਤੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਮਲੇ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਣਗੇ।

ਰਾਜ ਪੱਧਰ

ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਭਾਗ (ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ) ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ, ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸੈੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਫਤਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁਦਿਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ- ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਾਇਡੈਂਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਬਜਟ ਮੁਹਿੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਗੇ।

ਵਜੂਦ	ਅਹਦਾ	ਕਰਤੱਵ
ਰਾਜ ਪੱਧਰ	ਵਾਤਾਵਰਨ (ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕਾਡਰ)	<ul style="list-style-type: none"> ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ/ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I ਦੀਆਂ 15% ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II ਦੀਆਂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਆਡਿਟ ਕਰਨਾ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।
	ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਜਾਚਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਦੂਜੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਵਿਭਾਗ ਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਮਲੇ ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ/ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I ਦੀਆਂ 15% ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II ਦੀਆਂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਆਡਿਟ ਕਰਨਾ। ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ।
ਜੋਨ ਪੱਧਰ	ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਜਾਚਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ

ਵਜੂਦ	ਅਹਦਾ	ਕਰਤੱਵ
		<p>ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ/ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I ਦੀਆਂ 15% ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II ਦੀਆਂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਆਡਿਟ ਕਰਨਾ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ਵਿਭਾਗ ਦ ਹਲਕਾ ਅਤ ਮੰਡਲ ਪੱਧਰ ਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤ ਓਪਰੇਸ਼ਨਲ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ/ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣਾ।
ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ	ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੈਨੇਜਰ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਜਾਚਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਮੰਡਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਵਿਭਾਗ ਦ ਮੰਡਲ ਪੱਧਰ ਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਓਪਰੇਸ਼ਨਲ ਅਮਲੇ ਅਤ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ/ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਪੇਂਡੂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵੇਸਟ ਵਾਟਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇਣਾ।
ਡਿਵੀਜ਼ਨ / ਮੰਡਲ ਪੱਧਰ	ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਧਿਕਾਰੀ	<ul style="list-style-type: none"> ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ। ਉਸਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਜਵਿਜ਼/ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ।
ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ/ਖੇਤਰੀ ਪੱਧਰ	ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਜਲ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ /ਸਕੀਮ ਲੈਵਲ ਕਮੇਟੀ/ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਮੰਬਰ	<ul style="list-style-type: none"> ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ। ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਨਤਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੀ ਪਲਾਨਿੰਗ, ਪਲਾਨਿੰਗ, ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਤੇ ਰੱਖ ਰਖਾਵ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦ ਕਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਬੰਧਤ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅੰਸ਼ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

- ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ ਸ਼ੀਟ: ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸਕੀਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ, ਖੇਤਰੀ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ ਸ਼ੀਟ (ਈ.ਡੀ.ਐਸ.) ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ/ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।
- ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਰਗੀਕਰਨ: ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਕੀਮ ਰਿਪੋਰਟ (DSR) ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਈ.ਡੀ.ਐਸ. (EDS) ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਹੈਲਥ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਕੀਮ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮ ਦੇ

ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I (ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ ਸ਼ੀਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ) ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II (ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I (ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ ਸ਼ੀਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ) ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II (ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ

ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I (ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਸਰ ਜਿਥੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ)	ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਰ ਜਿਥੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ)
<ul style="list-style-type: none"> ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਥੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਟੋਰੇਜ ਟੈਂਕ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਾਇਪਡ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨੈਟਵਰਕ, ਜਿਥੇ ਸੋਰਸ ਟਿਊਬਵੈਲ ਹੈ। ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਥੇ ਪੰਪਿੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਟੋਰੇਜ ਟੈਂਕ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਾਇਪਡ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਨੈਟਵਰਕ, ਜਿਥੇ ਸੋਰਸ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਆਰਸੈਨਿਕ, ਆਇਰਨ, ਫਲੋਰਾਇਡ, ਸੈਲੀਨਿਟੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਚ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਗਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ।
ਨਹਿਰੀ ਜਾਂ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਕੀਮ।	ਨਹਿਰੀ ਜਾਂ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਬਹੁ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਕੀਮ।
ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਸਦਾ ਸੋਮਾ ਸੁਰਖਿਅਤ ਅਤੇ ਅਰਧ ਨਾਜ਼ਕ ਜੌਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਡੂੰਘਾਈ ਤੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੋਮਾ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਕੀਤੇ ਸੁਰਖਿਅਤ ਜੌਨ ਵਿੱਚ ਜਿਆਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਤੇ ਹੋਵੇ।	ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਸਦਾ ਸੋਮਾ ਕੁਦਰਤੀ ਜਨ/ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੈਂਕਚੂਰੀ (ਜੰਗਲਾਤ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਮੰਜੂਰੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋਵੇ)।
ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।	ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਜਿਸਦਾ ਸੋਮਾ ਨਾਜ਼ਕ ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਜੌਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸਕੀਮ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ।

ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ

ਸ਼੍ਰੇਣੀ - I (ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਸਰ ਜਿਥੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ)	ਸ਼੍ਰੇਣੀ - II (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਰ ਜਿਥੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ)
<ul style="list-style-type: none"> ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਕਾਫੀ ਜਮੀਨ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇ। ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦਾ ਥਾਂ ਸਕੂਲ/ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ 200 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੋਵੇ। ਸੀਵਰੇਜ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਦਰੱਖਤ ਵੱਢਿਆ/ਕੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਉਦਯੋਗਿਕ/ਰਸਾਇਣਾ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੀਵਰੇਜ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਨਿਕਾਸੀ ਗਰੈਵਿਟੀ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦਿਕੀ ਨਾਲੇ ਜਾਂ ਵਾਟਰ ਬਾਡੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਉਪਲਬਧ ਖੇਤਰ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉੱਚ ਤਕਨੀਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨੀ ਪਵੇ। ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦਾ ਸਥਲ ਸਕੂਲ/ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ 200 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੋਵੇ। ਸੀਵਰੇਜ ਅਤੇ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਪਵੇ। ਉਦਯੋਗਿਕ/ਰਸਾਇਣਾ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਸੀਵੇਜ ਨਾਲ ਰਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਟ੍ਰੀਟ ਕੀਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਲਈ ਪੰਪ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

ਜੋਖਮ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਜੋਖਮ ਦੇ ਨਾਲ - ਨਾਲ ਤਜਵਿਜ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ਲੜੀ ਨੰ.	ਵਾਤਾਵਰਨ ਜੋਖਮ (ਰੀਸਕ)	ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਤਜਵਿਜ
1	ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਪਜ।	<ul style="list-style-type: none"> ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨੂੰ ਰੋਕਨਾ। ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਮਿਕਦਾਰ ਲੈਣਾ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਗੂਮੈਂਟੇਸ਼ਨ। ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕਠਾ ਕਰਨਾ। ਕੈਚਮੈਂਟ ਖੇਤਰ ਦਾ ਉਪਚਾਰ। ਵਿਕਲਪ ਸੋਮੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤਲਾਸ਼ਨਾ।
2	ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੜ੍ਹ, ਸੋਖਾ ਅਤੇ ਭੁਚਾਲ।	<ul style="list-style-type: none"> ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਅਤੇ ਮਕੈਨਿਕਲ ਸਾਜੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਹੜ੍ਹ ਲੈਵਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ। ਜਿਥੇ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਸੋਰਸ ਨੂੰ ਕੰਧ ਨਾਲ (ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ) ਸੁਰੱਖਿਅਤ

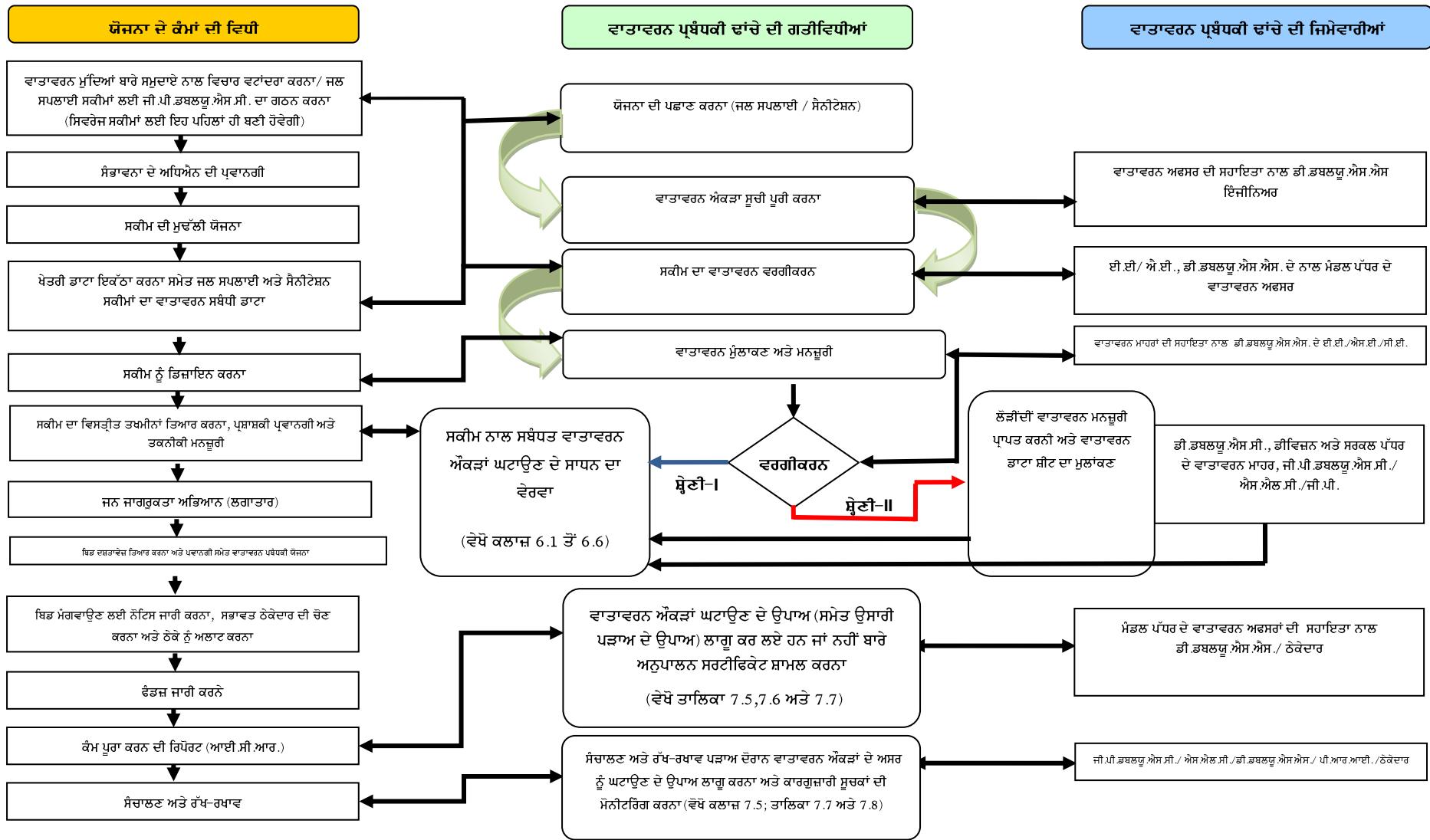

		ਕਰਨਾ। • ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲਣੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਸੋਰਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।
3	ਸਮੁਦਾਏ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਵਛੰਤਾ ਬਾਰੇ।	• ਤੀਬਰ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨਾ। • ਫੀਲਡ ਟੈਸਟਿੰਗ ਕਿੱਟਾਂ ਵੰਡਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। • ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
4	ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਅਨ-ਅਨੁਕੂਲ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ।	• ਚੁਣੀ ਗਈ ਸਾਈਟ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸੋਮੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾ ਫੈਲਾਈ ਹੋਵੇ। • ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦਾ ਸਹੀ ਡਿਜ਼ਾਇਨ, ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ। • ਟ੍ਰੀਟ ਕੀਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਗਰੈਵਿਟੀ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਨਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
5	ਸਮੁਦਾਏ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾ ਹੋਣਾ।	• ਖਾਦ ਅਤੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਟੋਇਆਂ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ। • ਤੀਬਰ ਆਈ.ਈ.ਸੀ. ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਕਰਨਾ।

- ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ: ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਸਕੀਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਮੀਨ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਜਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਫੰਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦੀ ਜਾਣੀ। ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਮੀਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਕੋਲ ਹੈ।
- ਪ੍ਰੀ-ਪਲਾਨਿੰਗ, ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਨਣ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਦ ਪੜਾਅ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾ (EMP) : ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਪਲਾਨਿੰਗ ਫੇਜ਼ ਦੌਰਾਨ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮੁਦਿਆਂ, ਉਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ (EMP) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦੇਵੇਗਾ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਸਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।
- ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਾਗਤ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ: ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਲਈ ਮੁਢਲੀ ਲਾਗਤ ਦਾ 2% ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪਲਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਗਤ 2% ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਂ ਸਕੀਮ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਲਾਗਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
2% ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਜਨ ਵਿਵਸਥਾ:

ਲੜੀ ਨੰ.	ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ	ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਿੱਚ	ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ
ੳ.	ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ		
1	ਉਸਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਵਾਯੂ, ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ /ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ	1.75%	ਸੰਭਾਵਿਤ ਠੇਕੇਦਾਰ
2	ਵਾਟਰ ਵਰਕਸ ਵਿੱਚ ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਬਗੀਚੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ	0.25%	ਸੰਭਾਵਿਤ ਠੇਕੇਦਾਰ
ਅ.	ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ		
1	ਨਾਲੀਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਮੁਰੰਮਤ	0.50%	ਸੰਭਾਵਿਤ ਠੇਕੇਦਾਰ
2	ਉਸਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਵਾਯੂ, ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ /ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ	1.00%	ਸੰਭਾਵਿਤ ਠੇਕੇਦਾਰ
3	ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੀ ਸਾਈਟ ਵਿੱਚ ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਬਗੀਚੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ	0.50%	ਸੰਭਾਵਿਤ ਠੇਕੇਦਾਰ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਨ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਫਲੋਅ ਚਾਰਟ ਸਕੀਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਗਤਿਵਿਧੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੂਚਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਯੋਜਨਾ

ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਯੋਜਨਾ - ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ:

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨਾ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
1	ਸਥਾਨ ਦੀ ਚੋਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਥਾਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ 200 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ/ਇਮਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਧ ਖੇਤਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਫਰ ਏਰੀਆ ਵਜੋਂ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਚਾਹੀਦੇ। 	ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. / ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ.		
2	ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕਟਾਈ	<ul style="list-style-type: none"> ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵਾਸਤੇ ਐਸ.ਈ. ਵਲੋਂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਇਟ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਦਰੱਖਤ ਕੱਟਣਯੋਗ ਹਨ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੱਟਣਯੋਗ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਏ ਜਾਣਗੇ। 	ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ.		
3	ਠੋਕੇਦਾਰ ਦੇ ਕੈਂਪ ਅਤੇ ਸਾਈਟ ਦਫਤਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਇਹ ਕੈਂਪ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ/ਸਕੂਲਾਂ/ਹਸਪਤਾਲਾਂ/ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ, ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਾਲਣ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੋਕੇਦਾਰ	ਇਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
4	ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪਾਣੀ	<ul style="list-style-type: none"> ਠੋਕੇਦਾਰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖੁਦ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰੇਗਾ। <ul style="list-style-type: none"> ਜੇਕਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸਮੁਦਾਏ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਠੋਕੇਦਾਰ ਜੀ.ਪੀ.ਐਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਸਰੋਤ ਨਿਜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੋਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਆਗਿਆ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਠੋਕੇਦਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਨਵੇਂ ਬੋਰਵੈੱਲ ਦੇ ਲਈ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਟੇਟ ਗਰਾਊਂਡ ਵਾਟਰ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੋਕੇਦਾਰ	ਇਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<ul style="list-style-type: none"> - ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਲਈ, ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਕੰਕਰੀਟ ਨੂੰ ਕਯੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਕੰਕਰੀਟ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿੱਲੀ ਟਾਟ ਦੀ ਬੋਰੀ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਪੁਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 			
5	ਨਿਕਾਸੀ ਸਥਾਨ	<ul style="list-style-type: none"> • ਜੀ.ਪੀ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ, ਨਿਕਾਸੀ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਈ.ਐਸ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਐਸ.ਈ. ਤੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਇਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ

ਉਸਾਰੀ ਪੜਾਅ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾ - ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ:

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
1	ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ	<ul style="list-style-type: none"> • ਕੋਈ ਵੀ ਦਰੱਖਤ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। • ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ.
2	ਖੁਦਾਈ, ਪਾਈਪਾਂ ਵਿਛਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜੋੜਨਾ	<ul style="list-style-type: none"> • ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਢਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੰਪੈਕਸ਼ਨ ਕਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਏ ਪੱਟਣ ਵੇਲੇ, ਟੋਇਆ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਭਰਨ ਵੇਲੇ, ਭਾਰੀ ਸਾਜ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਰਖਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਸੁੱਟਣ ਵੇਲੇ, ਤੇਲ, ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਜੋ ਵੀ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ, ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਪੁਟਾਈ ਸੁੱਕੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਵਹਿ ਜਾਵੇ, ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਈ/ਗਾਰਾ ਆਦਿਕ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। • ਖਾਈਆਂ ਤੁਰੰਤ ਭਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ / ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ.
3	ਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ	<ul style="list-style-type: none"> • ਖੁਦਾਈ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਪੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖਾਈਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੈਰੀਕੇਡੀਂਗ ਕਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<ul style="list-style-type: none"> ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੇਤਾਵਨੀ ਬੋਰਡ ਲਾਏ ਜਾਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। 			ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
4	ਰਸਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ	<ul style="list-style-type: none"> ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ, ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਸਜੀਦ, ਮੰਦਰ ਆਦਿ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਟਾਈ ਸਮੇਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਰਸਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
5	ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਸਾਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਖਤਰੇ ਭਰੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਜਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
6	ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ	<ul style="list-style-type: none"> ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਕਾਮੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੌਕਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਅੰਜਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਡੱਬਿਆਂ ਜਾਂ ਲੋਕਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੋ ਜਲਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਭਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੋਕ ਵਾਲੀਆਂ ਫੱਟੀਆਂ/ਲੱਕੜਾਂ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਆਂ ਕਿੱਲਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਥਾਂ ਅਤੇ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਖਿਲਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
7	ਸ਼ੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਦੀ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਉੱਚਾ ਸ਼ੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<p>ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ਜਨਰੇਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਮਰੇ/ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਭਣ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰਬੜ ਦੇ ਗੁੱਟਕੇ ਰਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚਾ ਸ਼ੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ/ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ/ਗੱਡੀਆਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨਿਕਾਸੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 			ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
8	ਵਾਯੂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ੋ- ਸਮਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਯੂੜ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਇਸਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਮਲਬੇ ਨੂੰ ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕਾਮੇ ਯੂੜ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਰੇਤ ਬਜਰੀ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨੱਕ ਉੱਤੇ ਨਕਾਬ ਪਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ/ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ/ਗੱਡੀਆਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਯੂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
9	ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਹਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਜ਼ੋ ਸਮਾਨ ਧੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮਲਬਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਅਪਣੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ/
10	ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਖੇਤਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਠੋਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਣ ਥਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੱਟੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
11	ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ	<ul style="list-style-type: none"> ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਖਾਣਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਾਲਣ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<p>ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।</p> <ul style="list-style-type: none"> • ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਉੱਤੇ ਠੀਕ ਢੰਗ ਦੀ ਸਵੱਛਤਾ ਸਹੂਲਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਧਰੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। • ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ਗੀਨਤਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 		ਵਾਰ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
12	ਕਿੱਤਾਵਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਪੱਖ	<ul style="list-style-type: none"> • ਸਾਰੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਸਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਸਾਰੇ ਆਮ ਰਸਤੇ, ਪੌੜੀਆਂ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਮਲਬੇ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। • ਮੁੱਢਲਾ ਇਲਾਜ ਡੱਬਾ (ਫਸਟ ਏਡ ਬਾਕਸ) ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਉੱਪਲੱਬਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਕਿਸੇ ਆਪਾਤਕਾਲ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਨਿਬੜਨ ਵਾਸਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ/ਹਸਪਤਾਲ/ਮੁੱਢਲਾ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਰਾਫਤਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਆਪਾਤਕਾਲ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਹਣ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਉੱਪਲੱਬਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। • ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਠੇਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤੋਗਾ। • ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ। • ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੈਲਮਟ, ਦਸਤਾਨੇ, ਬੂਟ, ਨਕ-ਨਕਾਬ, ਐਨਕਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ

ਸੱਚਾਲਣ ਤੇ ਰੱਖ-ਰੱਖਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾ – ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ:

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
1	ਹੈਂਡ ਪੰਪ	<ul style="list-style-type: none"> • ਹੈਂਡ ਪੰਪਾਂ ਦੀ ਰੁਟੀਨ ਚੈੱਕਿੰਗ • ਸਰੋਤ ਸੁਰੱਖਿਆ + ਆਰਸੈਨੀਕ /ਆਇਰਨ/ ਫਲੋਰਾਇਡ ਆਦਿ ਦੀ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ/ ਇੰਜੀਨਿਅਰ	ਹਰ ਮਹੀਨੇ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<ul style="list-style-type: none"> ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਹੈਂਡ ਪੰਪਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਯੂਨਿਟਾਂ/ ਫਿਲਟਰਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਬੈਕ ਵਾਸ਼ਿੰਗ, ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਐਕਟ ਦੀ ਤਾਮੀਲ + ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੈਂਵਲ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ 	ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ.		ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ.
2	ਪਾਇਪਡ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ	<ul style="list-style-type: none"> ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬਕਾਇਆ ਕਲੋਰੀਨ 0.5mg / L ਹੋਣ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮਿਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਟੈਸਟਿੰਗ ਪਾਣੀ ਦੀ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਇਹਤਿਆਤੀ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ-ਸੰਭਾਲ ਸਮੇਤ ਲੀਕੇਜ਼ ਚੈਕਿੰਗ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ/ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ.	ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਤਿਮਾਹੀ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ. ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ./ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ.

ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਯੋਜਨਾ

ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਯੋਜਨਾ – ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ:

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
1	ਸਥਾਨ ਦੀ ਚੋਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਵੈਸਟ ਵਾਟਰ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਥਾਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 200 ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ/ਇਮਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਹੋਰ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਧ ਖੇਤਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਫਰ ਏਰੀਆ ਵਜੋਂ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। 	ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ.		

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<ul style="list-style-type: none"> • ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਟ੍ਰੀਟ ਕੀਤਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਚਿੱਕੜ/ ਗਾਰੇ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਲਈ ਕਾਫੀ ਥਾਂ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਹੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। • ਇਹ ਸਥਾਨ ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਰੋਤ, ਜਾਂ ਸਿੰਜਾਈਯੋਗ ਭੂਮੀ ਨੇੜੇ ਚੁਣੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। 			
2	ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕਟਾਈ	<ul style="list-style-type: none"> • ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵਾਸਤੇ ਐਸ.ਈ. ਵਲੋਂ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਸਾਇਟ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਦਰੱਖਤ ਕੱਟਣਯੋਗ ਹਨ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੱਟਣਯੋਗ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਏ ਜਾਣਗੇ। 	ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ		
3	ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਕੈਂਪ ਅਤੇ ਸਾਈਟ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ	<ul style="list-style-type: none"> • ਇਹ ਕੈਂਪ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ/ਸਕੂਲਾਂ/ਹਸਪਤਾਲਾਂ/ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। • ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ, ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਾਲਣ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਇਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਐਸ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫ਼ਸਰ
4	ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪਾਣੀ	<ul style="list-style-type: none"> • ਠੇਕੇਦਾਰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖੁਦ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰੇਗਾ। <ul style="list-style-type: none"> - ਜੇਕਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸਮੁਦਾਏ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਜੀ.ਪੀ.ਜ਼ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਵੇਗਾ। - ਜੇਕਰ ਸਰੋਤ ਨਿਜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੋਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਆਗਿਆ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। - ਨਵੇਂ ਬੋਰਵੈੱਲ ਦੇ ਲਈ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਟੇਟ ਗਰਾਊਂਡ ਵਾਟਰ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। - ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਲਈ, ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਕੰਕਰੀਟ ਨੂੰ ਕਯੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਕੰਕਰੀਟ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿੱਲੀ ਟਾਟ ਦੀ ਬੋਰੀ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਪੁਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਇਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਐਸ
5	ਨਿਕਾਸੀ ਸਥਾਨ	<ul style="list-style-type: none"> • ਜੀ.ਪੀ. ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ, ਨਿਕਾਸੀ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਈ.ਐਸ. ਦੀ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਇਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਐਸ.ਈ. ਤੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।			ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ.

ਉਸਾਰੀ ਪੜਾਅ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾ – ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ:

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
1	ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ	<ul style="list-style-type: none"> ਕੋਈ ਵੀ ਦਰੱਖਤ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ.
2	ਖੁਦਾਈ, ਪਾਈਪਾਂ ਵਿਛਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜੋੜਨਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਢਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੰਪੈਕਸ਼ਨ ਕਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਏ ਪੱਟਣ ਵੇਲੇ, ਟੋਇਆ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਭਰਨ ਵੇਲੇ, ਭਾਰੀ ਸਾਜ਼ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਰਖਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਸੁੱਟਣ ਵੇਲੇ, ਤੇਲ, ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਜੋ ਵੀ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ, ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਪੁਟਾਈ ਸੁੱਕੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਵਹਿ ਜਾਵੇ, ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਈ/ਗਾਰਾ ਆਦਿਕ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਖਾਈਆਂ ਤੁਰੰਤ ਭਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ / ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ.
3	ਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ	<ul style="list-style-type: none"> ਖੁਦਾਈ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖਾਈਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੈਰੀਕੇਡੀਂਗ ਕਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੇਤਾਵਨੀ ਬੋਰਡ ਲਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
4	ਰਸਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ	<ul style="list-style-type: none"> ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ, ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਸਜੀਦ, ਮੰਦਰ ਆਦਿ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਟਾਈ ਸਮੇਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਰਸਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।		ਵਾਰ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
5	ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਸਾਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਖਤਰੇ ਭਰੀ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਜਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
6	ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ	<ul style="list-style-type: none"> ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਕਾਮੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੌਕੇਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਡੱਬਿਆਂ ਜਾਂ ਲੋਕਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੇ ਜਲਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਖਤਰੇ ਭਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੌਕ ਵਾਲੀਆਂ ਫੱਟੀਆਂ/ਲੱਕੜਾਂ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਆਂ ਕਿੱਲਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਥਾਂ ਅਤੇ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਖਿਲਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸਾਫ਼-ਸਫਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
7	ਸ਼ੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਦੀ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਭਾਲ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਉੱਚਾ ਸ਼ੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਨਰੇਟਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਮਰੇ/ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਭਣ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰਬੜ ਦੇ ਗੁੱਟਕੇ ਰਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚਾ ਸ਼ੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ/ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ/ਗੱਡੀਆਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨਿਕਾਸੀ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।			
8	ਵਾਯੂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਧੂੜ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਇਸਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਮਲਬੇ ਨੂੰ ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕਾਮੇ ਧੂੜ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਰੇਤ ਬਜਰੀ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨੱਕ ਉੱਤੇ ਨਕਾਬ ਪਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਮਸ਼ੀਨਰੀ/ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ/ਗੱਡੀਆਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਯੂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
9	ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਾਹਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਜ਼ੋ ਸਮਾਨ ਧੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮਲਬਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਅਪਣੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
10	ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਖੇਤਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਠੋਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਣ ਥਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੱਟੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
11	ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਖਾਣਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਾਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਉੱਤੇ ਠੀਕ ਢੰਗ ਦੀ ਸਵੱਛਤਾ ਸਹੂਲਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਧਰੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਿਰਮਾਣ ਕੈਂਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕ ਥਾਮ ਬੋਰਡ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ਗੀਨਤਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੇਕੇਦਾਰ	ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
12	ਕਿੱਤਾਵਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਪੱਖ	<ul style="list-style-type: none"> ਸਾਰੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਸਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਆਮ ਰਸਤੇ, ਪੌੜੀਆਂ ਆਦਿ ਕਿਸੇ ਮਲਬੇ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਢਲਾ ਇਲਾਜ ਡੱਬਾ (ਫਸਟ ਏਡ ਬਾਕਸ) ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਉੱਪਲੱਬਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਆਪਾਤਕਾਲ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਨਿਬੜਨ ਵਾਸਤੇ ਠੋਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੇੜੇ ਦੇ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ/ਹਸਪਤਾਲ/ਮੁੱਢਲਾ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਰਾਫਤਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਾਤਕਾਲ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਹਣ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਿਰਮਾਣ ਸਥਲ ਉੱਤੇ ਉੱਪਲੱਬਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਠੋਕੇਦਾਰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਠੋਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤੇਗਾ। ਠੋਕੇਦਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੈਲਮਟ, ਦਸਤਾਨੇ, ਬੂਟ, ਨਕ-ਨਕਾਬ, ਐਨਕਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੋਕੇਦਾਰ	ਰੋਜ਼ਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ

ਸੱਚਾਲਣ ਤੇ ਰੱਖ-ਰੱਖਾਵ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਯੋਜਨਾ – ਸੀਵਰੇਜ ਲਈ:

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
1	ਨਾਲੀਆਂ/ ਸੀਵਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਡਰੇਨਜ ਅਤੇ ਸੀਵਰਾਂ ਦੀ ਰੁਟਿਨ ਚੈਕਿੰਗ। ਇੰਟਰਸੈਪਸ਼ਨ ਚੈਮਬਰਾਂ/ ਨਾਲੀਆਂ (ਰੁਕਾਵਟ, ਮਲਬੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ) ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਸਫਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੀਵਰ ਵਿੱਚ ਲੀਕਿਜ 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੋਕੇਦਾਰ / ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ	ਤਿਮਾਰੀ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
				ਸਾਲਾਨਾ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ
2	ਸੀਵੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ	<ul style="list-style-type: none"> ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਰੁਟੀਨ ਦੇਖਰੇਖ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 	ਸੰਭਾਵੀ ਠੋਕੇਦਾਰ / ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ	ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ.

ਲੜੀ ਨੰ:	ਸੰਭਾਵੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਸਰ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	ਸਥਾਪਨਾ ਏਜੰਸੀ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੰਸਥਾ
		<ul style="list-style-type: none"> ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਕਿੱਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ 		ਤਿਮਾਹੀ	./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
		<ul style="list-style-type: none"> ਛੱਪੜਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ: <ul style="list-style-type: none"> ਇਸ ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਗੰਧ ਦੇ ਲਛਣਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਛੱਪੜ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਤੈਰਦੀ ਕਾਈ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਾਈ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਛਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਫਾਲਤੂ ਵਧੀ ਅਤੇ ਸੁਕੀ ਹੋਈ ਘਾਹ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 		ਛਿਮਾਹੀ	ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ./ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ ./ ਇੰਜੀਨਿਅਰ ਡੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਐਸ

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤਰੀਤ ਸਕੀਮ ਰਿਪੋਰਟ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ ਸ਼ੀਟ

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਲਿਕਾ :				
1. ਆਮ				
1.1	ਪਿੰਡ/ਵਸੋਂ ਦਾ ਨਾਂ:			
1.2	ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ:			
1.3	ਬਲਾਕ:			
1.4	ਜਿਲ੍ਹਾ:			
1.5	ਜੋਨ (ਉੱਤਰ/ਸੈਂਟਰਲ/ਦੱਖਣ)			
2. ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ				
2.1	ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਵਿਵਰਨ (ਪੱਧਰ/ਢਲਾਣ/ ਪਹਾੜੀ)			
2.2	ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਿਸਮ:	☐ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ	☐ ਗਾਰਾ	☐ ਗਾਰਾ ਚੀਕਣੀ
		☐ ਰੇਤਲੀ	☐ ਰੇਤਲੀ ਚੀਕਣੀ	☐ ਹੋਰ
2.3	ਮੀਂਹ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ	☐ ਘੱਟ	☐ ਵਿਚਕਾਰ	☐ ਜ਼ਿਆਦਾ
2.4	ਤਾਪਮਾਨ	ਘੱਟੋ-ਘੱਟ : ਸੈਲਸੀਅਸ	ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ : ਸੈਲਸੀਅਸ	
2.5	ਜਮੀਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਢਲਾਣ			
2.6	ਵਾਯੂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਿਸ਼ਾ			
2.7	ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਲ (ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡੂੰਘਾਈ)	☐ ਘੱਟ ਡੂੰਘਾਈ 0-5 ਮੀ.	☐ ਮੱਧ ਵਰਗੀ 5-10 ਮੀ.	
		☐ ਡੂੰਘੀ ਸਤ੍ਹਾ 10-20 ਮੀ.	☐ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ 20 ਮੀ. ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ	
2.8	ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਰੋਤ	☐ ਦਰਿਆ ☐ ਨਹਿਰਾਂ	☐ ਤਲਾਅ/ਝੀਲ	☐ ਹੋਰ
2.8.1	ਜੇਕਰ ਤਲਾਅ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਰਤੋਂ (ਤਲਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੱਸੋ)	☐ ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਲਈ	☐ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ	☐ ਸਿੰਜਾਈ
		☐ ਸੀਵੇਜ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ	☐ ਹੋਰ	
2.9	ਪਿੰਡ/ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ (ਹਾਂ/ਨਾਂਹ)	ਜੇ ਹਾਂ ਓ) ਖੇਤਰ/ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਨਾਂ : ਅ) ਸੇਮ ਹੇਠ ਜਮੀਨ ਦਾ ਖੇਤਰ : ਏ) ਸੇਮ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਸਾਲਾਨਾ) : ਸ) ਸੇਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਆਬਾਦੀ: ਹ) ਸੇਮ ਕਾਰਨ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦੁਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ :		
2.10	ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ (ਮੀਟਰਾਂ ਵਿੱਚ)			
2.11	ਮੌਜੂਦਾ ਸੜਕਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀਆਂ/ਪੱਕੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ/ਇੱਟਾ ਚਿਣ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ			
2.12	ਮੌਜੂਦਾ ਠੋਸ ਰਹਿੰਦ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਸਿਸਟਮ	☐ ਇੱਕਠਾ ਕੁੜਾ ਦਾਨ	☐ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕੱਠਾ ਕਰਨਾ	☐ ਨਾਲਿਆਂ ☐ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ
2.13	ਸਥਾਨਿਕ ਬਨਸਪਤੀ : ਜਾਤੀਆਂ ਦੱਸੋ			
3. ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਨ				
3.1	ਆਬਾਦੀ			
3.2	ਘਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ			
3.3	ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਢੰਗ	☐ ਪੇਂਡੂ	☐ ਸ਼ਹਿਰ ਵਰਗਾ	
3.4	ਇਤਿਹਾਸਕ/ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਤਾ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
3.5	ਆਮਦਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ	☐ ਖੇਤੀਬਾੜੀ	☐ ਵਿਉਪਾਰ	☐ ਨੌਕਰੀ
		☐ ਮਜਦੂਰੀ	☐ ਹੋਰ	
3.6	ਕੀ ਪਰਿਯੋਜਨਾ (ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ) ਦਾ ਅਸਰ ਕੁਦਰਤੀ ਆਵਾਸ/ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ?			
3.6.1	ਜੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਸਾਧਨ ਤਜਵੀਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ? (ਇਸ ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ)			
3.7	ਕੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪਰਿਯੋਜਨਾ (ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ) ਰੂੜੀਗਤ ਜਮੀਨੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -2 ਉੱਥੇ ਦੇ ਵਾਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ ?			

3.7.1	ਜੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ/ਤਰੀਕੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ (ਨੋਟ ਲਿਖੋ)			
4. ਜਨ ਸਿਹਤ ਦੇ ਮੁੱਦੇ				
4.1	ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ / ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
4.1.1	ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਜ਼ਰਮ)	☐ ਦਸਤ	☐ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀ ਸੋਜਸ਼	☐ ਟਾਈਫਾਈਡ
4.2	ਕੀ ਕੋਈ ਮੱਛਰਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਕਾਰਨ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
4.2.1	ਮੱਛਰਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਰੋਗ/ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ	☐ ਮਲੇਰੀਆ	☐ ਡੇਂਗੂ	☐ ਫਲੇਰੀਆ
5. ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮ				
5.1	ਸਕੀਮ ਦੀ ਕਿਸਮ	ਮੌਜੂਦਾ/ਨਵੀਂ ਯੋਜਨਾ		
5.1.1	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਯੋਜਨਾ	☐ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ☐ ਬਹੁਪਿੰਡ ਯੋਜਨਾ		
5.1.2	ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਸਬੰਧੀ ਅੰਕੜੇ ਦਿਓ			
5.1.3	ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ	☐ ਦਰਿਆ	☐ ਝੀਲ	☐ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ
		☐ ਨਹਿਰੀ	☐ ਛੱਪੜ	
5.1.4	ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ			
5.1.5	ਇਨਟੇਕ /ਵਾਟਰ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਦੀ ਸਾਈਟ ਲਈ ਥਾਂ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ	☐ ਪੰਚਾਇਤੀ ਥਾਂ	☐ ਪ੍ਰਾਇਵੇਟ ਥਾਂ	☐ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਥਾਂ
5.1.6	ਕੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪਰਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਰਖ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਨੱਥੀ ਕਰੋ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
5.1.7	ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਔਕੜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ	☐ ਫਲੋਰਾਈਡ	☐ ਲੋਹਾ	☐ ਭਾਰੀਆਂ ਧਾਤਾਂ
		☐ ਕੀਟਾਣੂਯੁਕਤ	☐ ਟੀ.ਡੀ.ਏਸ.	☐ ਪੈਸਟੀਸਾਇਡ
		☐ ਨਾਈਟਰੇਟ	☐ ਹੋਰ	☐ ਕੋਈ ਔਕੜ ਨਹੀਂ
5.1.8	ਕੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ, ਮਾਨਵ ਮਲਮੂਤਰ, ਠੋਸ ਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਸੁਟਣ, ਖੇਤੀ ਦੇ ਰਸਾਇਨਾ (ਖਾਦਾਂ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਆਦਿ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ।	☐ ਹਾਂ/ਨਾਂਹ		
5.1.8.1	ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ/ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਗਏ ਹਨ? (ਨੋਟ ਲਿਖੋ)			
5.1.9	ਕੀ ਤਜਵੀਜ਼ਤ ਪਰਿਯੋਜਨਾ (ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੋਰਵੈੱਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਹੱਦ ਦੇ 1 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ?	☐ ਹਾਂ/ਨਾਂਹ		
5.1.9.1	ਜੇਕਰ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਿਯੋਜਨਾ (ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ) ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।			
5.1.10	ਜੇਕਰ ਸੋਮਾ ਨਹਿਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਤਕਨੀਕ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ?	☐ ਹੌਲੀ ਰੇਤੇ ਦਾ ਝਾਰਨਾ	☐ ਤੇਜ ਰੇਤੇ ਦਾ ਝਾਰਨਾ	
		☐ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪਲਾਂਟ	☐ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ	
5.1.11	ਜੇਕਰ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ੀ ਗਈ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਤਕਨੀਕ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ?	☐ ਆਰ.ਓ. ਪਲਾਂਟ	☐ ਫਲੋਰਾਈਡ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਪਲਾਂਟ	
		☐ ਲੋਹਾ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਪਲਾਂਟ	☐ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੰਗ	
5.1.12	ਕੀ ਕੀਟਾਣੂ ਰਹਿਤ ਯੰਤਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
5.1.12.1	ਜੇ ਹਾਂ, ਕੀਟਾਣੂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ (ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਕਣਾਂ ਜਾਂ ਕਲੋਰੀਨ ਵਾਲਾ)			
5.2	ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੂਹਕ ਈ.ਐਮ.ਐਫ. ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ			
5.2.1	ਵਾਯੂ, ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ ਢਾਂਚੇ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
5.2.2	ਬਗੀਚੇ ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦਾ ਜਲ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਲਗਾਉਣਾ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ	
5.3	ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੰਭਾਵਤ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਔਕੜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ			
5.4	ਮਾਪਦੰਢ	ਮੁੱਦੇ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ	
5.4.1	ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ			
5.4.2	ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ			

5.4.3	ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ		
5.4.4	ਨਿਰਮਾਣ		
5.4.5	ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕਚਰੇ ਨੂੰ ਸੁਟਣਾ		
6. ਸੀਵਰੇਜ ਸਕੀਮ			
6.1	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੀਵਰੇਜ ਯੋਜਨਾ ਕੀਸ ਲਈ ਹੈ	☐ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਲਈ ☐ ਬਹੁਪਿੰਡ ਲਈ	
6.2	ਮੌਜੂਦਾ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਪੱਧਰੀ*	☐ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ	☐ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਅਤੇ ਸੋਕਪਿਟ
		☐ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ	☐ ਬੋਰਵੈੱਲ/ਸੋਕਪਿਟ
		☐ ਹੋਰ	
6.3	ਟਾਇਲਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠ ਵਿੱਚ		
6.4	ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠ*		
6.5	ਟਾਇਲਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ		
6.6	ਮੌਜੂਦਾ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ*	☐ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ	☐ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ
6.7	ਕੀ ਗਰਊਸ਼ਾਲਾ/ਬਾਇਓ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਾਣੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ*	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਹੀਂ
6.8	ਕੀ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ ਘੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ*	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਹੀਂ
6.9	ਸਫ਼ਾਈ ਸਬੰਧੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ*	☐ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼	☐ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ
6.10	ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ (ਮਿਲਿਅਨ ਲੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਵਿੱਚ)		
6.11	ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਦਾ ਤਰੀਕਾ		
6.11.1	ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਛੱਪੜ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.11.2	ਅਬਾਦੀ ਤੋਂ ਛੱਪੜ ਦਾ ਫ਼ਾਸਲਾ (ਮੀਟਰ)		
6.11.3	ਕੀ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਕੂਲ/ਮੁੱਢਲਾ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ/ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਦਾ ਫ਼ਾਸਲਾ 200 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ?	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.11.4	ਆਮ ਨਿਰੀਖਣ ਤੇ ਛੱਪੜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ	☐ ਚੰਗੀ	☐ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ
6.11.5	ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਛੱਪੜ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਰਤੋਂ	☐ ਪਸ਼ੂ ਨਹਾਉਣੇ	☐ ਸਿੰਚਾਈ
6.11.6	ਕੀ ਛੱਪੜ ਨੂੰ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ?	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.12	ਕੀ ਛੱਪੜ ਨੂੰ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਲਈ ਚੌੜਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਮੀਨ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ?	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.12.1	ਜੇ ਹਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਜਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ	☐ ਖੇਤੀਬਾੜੀ	☐ ਬੰਜਰ ਜਮੀਨ
6.13	ਕੀ ਛੱਪੜ /ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੁਆਲੇ ਦਰੱਖਤ ਹਨ?	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.14	ਨਵੀਂ ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਥਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਵਾਤਾਵਰਨ i. ਲਗਭਗ ਜਮੀਨ ਏਕੜਾਂ ਵਿੱਚ ii. ਜਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ iii. ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਫ਼ਾਸਲਾ iv. ਨੇੜੇ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਤੋਂ ਫ਼ਾਸਲਾ v. ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਰਸਤਾ vi. ਕੀ ਪਾਣੀ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਹਾਂ/ਨਾਂਹ)		
6.15	ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ./ ਛੱਪੜ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣਾ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.16	ਸਫ਼ਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ	☐ ਨਦੀਆਂ /ਨਹਿਰਾਂ	☐ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ
6.17	ਕੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਦ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ, ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ/ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਗਏ ਹਨ? (ਨੋਟ ਲਿਖੋ)		

6.18	ਸੀਵਰੇਜ ਯੋਜਨਾ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੂਹਕ ਈ.ਐਮ.ਐਫ. ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ		
6.18.1	ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬਗੀਚੇ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦਾ ਲਗਾਉਣਾ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.18.2	ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.18.3	ਨਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.18.4	ਵਾਯੂ, ਸ਼ੋਰ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.18.5	ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਸਬੰਧੀ ਜਨਤਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
6.19	ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੰਭਾਵਤ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਔਕੜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ		
	ਮਾਪਦੰਡ	ਮੁੱਦੇ	ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ
6.19.1	ਐਸ.ਟੀ.ਪੀ. ਸਥਲ ਦੀ ਚੋਣ		
6.19.2	ਸੀਵਰੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਤਕਨੀਕ		
6.19.3	ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ		
6.19.4	ਚਿੱਕੜ/ ਗਾਰ (ਸਲੱਜ) ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ		
6.19.5	ਨਿਰਮਾਣ ਪੜਾਅ ਦੇ ਅਸਰ		
6.19.6	ਨਿਰਮਾਣ ਮਲਬੇ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ		
7.0	ਕੀ ਛੱਪੜ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:	☐ ਹਾਂ	☐ ਨਾਂਹ
	ਦਸਤਖਤ		
	ਜੇ.ਈ./ਏ.ਈ.		
	ਈ.ਓ/ਈ.ਐਮ/ ਈ.ਐਸ/ ਈ. ਐਮ. ਐਸ.		
	ਕਾ: ਇੰਜੀ. (ਈ.ਐਸ. ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ)		
	ਐਸ.ਈ.		

ਨੋਟ : *ਜੇਕਰ ਬਹੁਪਿੰਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਔਕੜਾ ਵਖਰਾ ਨੱਥੀ ਕਰੋ।

ਮੱਖ ਪਰਫੋਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ:

ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸਿਵਰੇਜ਼ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਪਹਿਚਾਨੇ ਗਏ ਸੂਚਕ, ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਵਾਰਵਾਰਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹੇਠਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

ਤਾਲਿਕਾ 1.3: ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਕੰਮਪੋਨੈਂਟਾਂ ਦੇ ਪਰਫੋਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੰਮਪੋਨੈਂਟ	ਪਰਫੋਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ	ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨ ਏਜੰਸੀ
1	ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ/ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ	ਮਿੱਥੀ ਗਈ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ 70 ਲੀਟਰ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ	ਮਹੀਨਾਵਾਰ	ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੈਲ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ/ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
2	ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਡੀ. ਡਬਲਯੂ. ਐਸ. ਐਸ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਚੈਕ ਕਰਨੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ 	ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੈਲ ਦੁਆਰਾ ਜਿੱਲਾ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ
3	ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਲੈਵਲ	<ul style="list-style-type: none"> ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਰੀਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜਿੱਥੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ 	ਸਾਲਾਨਾ	ਨਿਰੱਪਖ ਸਲਾਹਕਾਰ

ਤਾਲਿਕਾ 1.4: ਸਿਵਰੇਜ਼ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਕੰਮਪੋਨੈਂਟਾਂ ਦੇ ਪਰਫੋਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕੰਮਪੋਨੈਂਟ	ਪਰਫੋਰਮੈਂਸ ਸੂਚਕ	ਵਾਰਵਾਰਤਾ	ਨਿਗਰਾਨ ਏਜੰਸੀ
1	ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ	<ul style="list-style-type: none"> ਸਾਂਝੀ ਸਿਵਰੇਜ਼/ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਘੱਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀ ਪਹੁੰਚ 	ਛਿਮਾਹੀ	ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੱਧਰੀ ਮਾਹਰ
2	ਸੀਵਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਇੰਟਰਸੈਪਸ਼ਨ ਚੈਂਬਰ / ਮੈਨਹੋਲਸ/ ਸੀਵਰ ਵਿੱਚ ਲੀਕਾਂ ਆਦਿ 	ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
3	ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੱਛਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੀ.ਐਚ., ਬੀ.ਓ.ਡੀ., ਸੀ.ਓ.ਡੀ., ਟੀ.ਐਸ.ਐਸ., ਐਸ.ਏ.ਆਰ., ਈ.ਸੀ., ਆਰ.ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਫੀਕਲ ਕੋਲੀਫੋਰਮ। 	ਤਿਮਾਹੀ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
4	ਟ੍ਰੀਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੱਛਣ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੀ.ਐਚ., ਬੀ.ਓ.ਡੀ., ਸੀ.ਓ.ਡੀ., ਟੀ.ਐਸ.ਐਸ., ਐਸ.ਏ.ਆਰ., ਈ.ਸੀ., ਆਰ.ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਫੀਕਲ ਕੋਲੀਫੋਰਮ। 	ਤਿਮਾਹੀ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
5	ਗਾਰ ਅਤੇ ਖਾਦ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਪੀ.ਐਚ., ਬੀ.ਓ.ਡੀ., ਸੀ.ਓ.ਡੀ., ਸੋਡੀਅਮ, ਪੋਟਾਸੀਅਮ, ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ, ਫਾਸਫੋਰਸ, ਏਲਕਲੇਨਿਟੀ/ ਏਸੀਡੀਟੀ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਧਾਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਡਮੀਅਮ, ਸਿਲਵਰ, ਜਿੰਕ ਅਤੇ ਕਾਪਰ 	ਛਿਮਾਹੀ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
6	ਉਦਯੋਗਿਕ ਗੰਦਗੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ	<ul style="list-style-type: none"> ਵੇਸਟ ਦੀ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੱਛਣ 	ਮਹੀਨਾਵਾਰ	ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ. ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ
7	ਸੀਵਰ ਵਹਾਅ ਨੂੰ ਮਾਪਨਾ	<ul style="list-style-type: none"> ਲੀਕਾਂ, ਫਾਲਤੂ ਵਹਾਅ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨਾ 	ਰੋਜ਼ਜਨਾ	ਉਪਰੋਕਤ/ ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ.ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. / ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਫਸਰ

ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਰਥਾ ਨਿਰਮਾਣ:

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਟਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮਰਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਇਛਿਤ ਟਾਰਗੇਟਿਡ ਸਮੁਦਾਏ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਲੜੀ ਨੰ	ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ	ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦਾ ਉਦੇਸ਼	ਪਾਰਟੀਸੀਪੈਂਟਸ	ਸਮਾਂ	ਰਿਸੋਰਸ ਪਰਸਨ/ ਏਜੰਸੀ
1	ਪ੍ਰਸਤਾਵਿੱਤ ਆਰ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਐਸ. ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਮੇਤ ਈ.ਐਮ.ਐਫ. ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ	ਵਾਤਾਵਰਨ ਡਾਟਾ ਸ਼ੀਟ ਭਰਨਾ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮਾਹਰਤਾ ਦੇਣੀ। ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਦਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੋਰਮੈਂਸ ਦੀ ਸਮੇਂ ਬੱਧ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਚਾਨੇ ਗਏ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਸਮੁਦਾਏ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਸਟਮ ਲਈ ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਮੋਨੀਟਰਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਾਸਤੇ ਫੀਲਡ ਟੈਸਟਿੰਗ ਕਿੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਹਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।	ਖੇਤਰੀ ਸਟਾਫ – ਕਾ: ਇੰਜੀ., ਐਸ.ਡੀ.ਓ. ਅਤੇ ਜੇ.ਈ. ਐਸ.ਈ., ਕਾ: ਇੰਜੀ., ਐਸ.ਡੀ.ਓ., ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ-ਲੈਬ ਤਕਨੀਸ਼ੀਅਨ	ਓਰੀਐਂਟੇਸ਼ਨ ਵਰਕਸ਼ਾਪ – ਹਲਕਾ ਪਧੌਰ ਇਕ ਦਿਨ	ਪੀ.ਪੀ.ਸੀ.ਬੀ. ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਟਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸੰਸਥਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਕ ਸਭਾ ਦਿੱਲੀ/ਇ.ਐਸ.ਸੀ.ਆ. ਈ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਆਦਿ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।
2	ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਟਰੇਨਿੰਗ	ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਜਾਇਜ਼ਾ, ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂਚ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮਾਹਰਤਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।	ਐਸ.ਈ., ਕਾ: ਇੰਜੀ., ਐਸ.ਡੀ.ਓ., ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਾਹਰ	ਟਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ – 5 ਦਿਨ	ਬਾਹਰੀ ਅਦਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਕ ਸਭਾ ਦਿੱਲੀ/ਇ.ਐਸ.ਸੀ.ਆ. ਈ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਆਦਿ।
3	ਵਾਤਾਵਰਨ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ (Sensitization)	ਸਾਫ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤੋਂ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਵੱਛਤਾ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸਫਾਈ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ।	ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਟਾਫ – ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. ਮੈਂਬਰ	ਇਕ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਪਧੌਰ ਦੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ 176 ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਣਗੇ।	
4	ਪੀ.ਆਰ.ਆਈ. ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਬਾਰੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ	ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਮੋਨੀਟਰਿੰਗ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ।	ਖੇਤਰੀ ਸਟਾਫ – ਕਾ: ਇੰਜੀ., ਐਸ.ਡੀ.ਓ. ਅਤੇ ਜੇ.ਈ. ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਟਾਫ – ਜੀ.ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਐਸ. ਸੀ./ ਐਸ.ਐਲ.ਸੀ. ਮੈਂਬਰ	ਹਲਕਾ ਪਧੌਰ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਟਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ; ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇਕ, ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।	

ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੋਡ ਦ ਅਭਿਆਸ (ECoPs)

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਕੋਡ (ECoPs) ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੁਰਵਕ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 6 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

- ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ।
- ਸੀਵੇਜ਼ ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟ ਲਈ ਥਾਂ ਦੀ ਚੋਣ।
- ਖਾਨਾ ਦੀ ਥਾਂ/ਮਿੱਟੀ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
- ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸ਼ੋਚਾਲਿਆ ਲਈ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਚੋਣ।
- ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਜ਼ਮੀਨੀ ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਸਰੋਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਚੋਣ।
- ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਠੋਸ ਰਹਿੰਦ ਖੂੰਹਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ।
- ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵੇਸਟ ਪਾਣੀ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ਲ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਰਹਿੰਦ ਖੂੰਹਦ ਪ੍ਰਬੰਧਨ।
- ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕਾਂ।
- ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਸਿਸਟਮ।
- ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ/ ਦੂਜਿਆ ਥਾਂਵਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ।
- ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਕੀਮਾਂ।
- ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁਆਲਟੀ ਦੀ ਮੋਨਿਟਰਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ।
- ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵੈਸਟ ਵਾਟਰ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿੱਧੀ।
- ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ/ ਮਜਦੂਰਾਂ ਦਾ ਕੈਂਪ।
- ਕਿੱਤਾਵਾਰ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪਹਿਲੂ।